

Tekei Erika

A lokális kultúra reprezentációja és egy néprajzi kiadvány recepciója Magyarvistában

Tanulmányomban egyén és közösség identitását, társadalmi reprezentálását szolgáló narratívumok útját követem nyomon az egymást váltó és egymásra torlódó kommunikációs technológiák tükrében, történetek útját a hagyományos hallgatóságtól az agroturizmusig, a szóbeliségtől az „e-hagyományig”, a nyilvános beszéd általi társadalmi valóság megkonstruálását. Arra keresem a választ, hogy a különböző kommunikációs technológiák egymásra halmozódása, a különböző regiszterek váltogatása hogyan alakítja, szervezi a kulturális örökség szerkezetét, jelentéseit, a hagyományhoz való viszonyulást a helyi közösségben, a hagyományt használó, őrző, kutató és áruba bocsátó egyének és csoportok viszonyát.

Források, értelmezési keret és módszer

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen az 1990-es évek óta folynak a Magyar Nyelv és Kultúra, illetve a 2002-ben önállósult Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéken (jelenleg Magyar Néprajz és Antropológia Intézet) belül olyan kutatások, amelyek az emberi életpályákat, élettörténeteket vizsgálják, ezeken keresztül pedig tulajdonképpen a 20. századi, 21. század eleji erdélyi társadalmat. A doktori iskola oktatói és hallgatói 2007-ben indították az *Emberek és kontextusok* című sorozatot, amely forrásközlésre is vállalkozik. A sorozatban eddig nyolc kötet¹ jelent

---

¹ 2008 András Erzsi Erdei: *Kedvemre való, hogy meséljek*. Sajtó alá rendezte: Ambrus Judit. (Emberek és kontextusok, 1.) Marosvásárhely, Mentor Kiadó; 2008 Berekméri István Andrásé: *Minden poklokon keresztül*. Sajtó alá rendezte Vajda András. (Emberek

meg, a sorozatszerkesztők Keszeg Vilmos és Szikszai Mária. A kötetek a forrásközlő résszel kezdődnek, ezt követi a szaktanulmány, majd a mellékletek. Az adatközlők kézírását, kézzel írott szövegeik szkennelt változatát, hanganyagokat, képmellékleteket stb. tartalmazó CD- vagy DVD-melléklet egészíti ki a nyomtatott szövegeket.

A forrásközlő kiadványsorozat első kötete egy magyarvistai autodidakta népi specialista, András Erzs Erdi önéletrajzát és költeményeit tartalmazza. A sajtó alá rendező Ambrus Judit az írásnak a mindennapi életben betöltött szerepét vizsgálta. A néprajzkutató célja az autobiográfiai szöveg társadalmi, kulturális kontextusainak feltárása volt, és az elsősorban rituális kontextusban felhasznált egyéb szövegek² funkciói, társadalmi hatásmechanizmusuk. Kiadói szerkesztőként, a marosvásárhelyi Mentor Kiadó néprajzi kiadványainak felelős szerkesztőjeként olvastam először a kéziratot, kerültem kapcsolatba a néprajzkutatóval, az adatközlővel és a magyarvistai narratívumokkal. András Erzs Erdeivel személyesen a könyvbemutatók és különböző kulturális rendezvények kapcsán találkoztam. Céлом a könyvterjesztés, a kötetnek különböző célközönséghez való eljuttatása volt, a későbbiekben pedig az érdekelt leginkább, hogy milyen társadalomformáló szerepük van vagy lehet e narratívumoknak – *ment-e a könyv által a világ elébb?*

Tanulmányomban a néprajzi kiadvány helyi recepciójának a nyilvánosság előtt vállalt szeptét követem nyomon, a könyv „karrierjét” a helyi közösségben, az írásban, elektronikus formában is rögzítettet. Forrásaim

---

és kontextusok, 2.) Marosvásárhely, Mentor Kiadó; 2009 Bálint Dezső – Kovács Pirooska – Balázs Dénes: *Lámpások voltunk...* Sajtó alá rendezte Ozsváth Imola. (Emberek és kontextusok, 3.) Marosvásárhely, Mentor Kiadó; 2010 Czégényi Dóra – Keszeg Vilmos (szerk.): *A beteg ember. Betegségek, betegek és gyógyítók.* (Emberek és kontextusok, 4.) Marosvásárhely, Mentor Kiadó; 2010 Kiss Dániel: *Minden gyümölcse életemnek...* Sajtó alá rendezte: Bajkó Árpád. (Emberek és kontextusok, 5.) Marosvásárhely, Mentor Kiadó; 2012 Keszeg Vilmos: *Történetek és történetmondás Detrehemtelepen.* (Emberek és kontextusok, 6.) Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület; 2012 Nagy Julianna: *Miért nem lehettem költő?* Sajtó alá rendezte: Ozsváth Imola. (Emberek és kontextusok, 7.) Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület; 2012 *Rontók, gyógyítók, áldozatok. Történetek és élettörténetek.* Sajtó alá rendezte: Keszeg Vilmos. (Emberek és kontextusok, 8.) Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület.

² Például menyasszonyi búcsúztatókat és köszöntőket, násznagyi köszöntőket, halotti búcsúztatókat, iskolai búcsúztatókat, konfirmációs ünnepségre verseket írt rendelésre.

a könyvbemutatók³ hang- és képanyaga, András Erzsi Erdeivel készített interjú⁴ és Magyarvista honlapja⁵.

Az adatanyag kiválasztását követően az elemzéshez és értelmezéshez a diskurzuselemző módszert választom, inkább koncepcionális iránymutatásként mint konkrét elemzési stratégiaként, forгатókönyvként. Michel Foucault szerint a társadalmi valóság diskurzusok által konstruált valóság, a nyelv által hordozott jelentésekből épül fel, a diskurzus a kognitív tartalomként felfogott tudás termelésének és ellenőrzésének eszköze, normaképző társadalmi gyakorlat, melynek létmódja az intézményekben hálózatszerűen szétterjedő hatalom (Foucault 1991: 868–889). A diskurzusok azonosításában jelentős szerepe van a diszkurzív egységek összetartozásának. A diszkurzív egységek összetartozását illetően Foucault négy tényezőt emel ki: „a diskurzus tárgyait összefogó és megoszlásukat lehetővé tevő közös teret; a heterogén megállapítások (enunciátumok) formációs szabályát [...], melyet megállapítási szórásnak nevez; azt az elméleti hálót, mely nem más, mint a fogalmak diszperziójának, heterogenitásának, összeegyeztethetlenségének általános törvénye; és a stratégiai lehetőségmezőt, mely az adott tárgymező, megállapítási skála és fogalmi készlet viszonylatában választási pontokat kínál fel a diskurzuson belül.”⁶ Az elemzés lépéseinek ezt a négy tényezőt kell tehát figyelembe vennie. Dolgozatomban részletesebben az első kettőre térek ki, az elméleti hálót és a stratégiai lehetőségmezőt a következtetések levonása során csak valamelyest érintem, egy nagyobb terjedelmű dolgozat keretében folytatnám, kvalitatív tartalomelemző módszerrel kiegészítve.

³ A könyvbemutatók helyszíne és időpontja: 2008. február 22. Kolozsvár, a Kriza János Néprajzi Társaság Székháza; 2008. február 23. Marosvásárhely, a Kultúrpalota nagyterme; 2009. augusztus 3. Kalotaszentkirályi táncművésztábor.

⁴ A hangfelvétel 2009. augusztus 3-án készítettem Magyarvistán, András Erzsi Erdei otthonában és utazás közben, a kalotaszentkirályi táncművésztáborba menet Vistáról, majd a hazafelé úton is folytattuk a beszélgetést. Aznap a táncművésztáborban bemutattuk a Mentor Kiadó néprajzi kiadványait, külön kiemelten a kalotaszegi vonatkozású köteteket (Hála József: *Kalotaszeg vázolata*; Tötszegi Tekla: *A mérai viselet változása a 20. században* és András Erzsi Erdei: *Kedvemre való, hogy meséljek*). A könyvbemutatók kapcsán augusztus 3-án András Erzsi mesélt és énekelt a tábor résztvevőinek, augusztus 7-én pedig Tötszegi Tekla tartott vetítéses előadást.

⁵ <http://www.vistatur.ro/index.php> (Utolsó letöltés ideje: 2013. május 14.)

⁶ Glózer Rita: A diskurzuselemzés a társadalomtudományokban. http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/index.php?option=com_tanelem&id_tanelem=831&tip=o (Utolsó letöltés ideje: 2013. május 14.)

A néprajzi kiadvány helyi recepciójának értelmezési kereteként a történetileg egymásra torlódó kommunikációs technológiák – szóbeliség, írásbeliség, könyvnyomtatás, elektronikus kommunikáció – pozitívumait és negatívumait,⁷ a kulturális örökség fogalmának kibővülését és az így bekövetkező léptékváltást,⁸ valamint a folklorizmust⁹ és a generációt¹⁰ mint társadalomtudományi fogalmakat emelném ki.

⁷ 1998-ban jelent meg magyarul a Nyíri Kristóf és Szécsi Gábor által szerkesztett tanulmánykötet: *Szóbeliség és írásbeliség. A Kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig*, mely válogatást nyújt a szóbeliség–írásbeliség paradigma kialakulását meghatározó írásokból, Friedrich Nietzsche, Walter J. Ong, Eric A. Havelock, Jack Goody, Brian Stock és Michael Heim tanulmányai olvashatóak a kötetben. A könyv egy olyan kutatási program eredményeként született, mely új filozófiatörténeti paradigma kidolgozására tesz kísérletet, mely paradigma – Nyíri Kristóf bevezetője szerint – a filozófia fogalmi feszültségeit „a történetileg egymásra torlódó kommunikációs technológiák – szóbeliség, írásbeliség, könyvnyomtatás, elektronikus kommunikáció – között fellépő diszharmóniákból eredezteti” (Nyíri–Szécsi 1998: 16).

⁸ A kulturális örökség fogalmának kibővülése a közösségi részvételt, a helyi léptéket erősíti. A kulturális örökség lényege politikai, gazdasági vagy társadalmi változások által veszélyeztetett kulturális javak regisztrálása és megőrzése, egy közösség kultúrájának, identitásának megtartását szolgálja (Sonkoly 2009: 199–210). „Ahhoz a váltáshoz hasonlóan tehát, amikor a történetírás a dinasztiai és a keresztény monarchiák történetéről áttért a nép és a nemzet történetéhez, most a kollektív emlékezet e formájának egy újabb tágulását figyelhetjük meg: a helyi örökség története is idekerül.” (Erdősi–Sonkoly 2004: 12)

⁹ *A folklorizmus* egy olyan kommunikációs folyamat – „amelynek révén a népi kultúra egy eleme, elemcsoportja az eredetitől eltérő, idegen környezetbe kerül, és maga a folyamat önmagán túlmutató, másodlagos (társadalmi, esztétikai, politikai stb.) jelentéssel bír”. (Bíró 1987: 31) Az új kontextusban a folklórelem jelentése megváltozik tehát. Bíró Zoltán a folklorizmusjelenségeket illetően négy alaptípust különböztet meg: a tudományos, a reprezentációs, a mindennapi és a művészi folklorizmust (Bíró 1987: 33–43). Mondanivalóm szempontjából az első két típust tartom relevánsnak. *A tudományos folklorizmus* arra a folyamatra utal, melynek során, a kutatómunka eredményeként, az adatrögzítés, a feldolgozás és tudományos kiadványban való publikálás révén a folklórelemet kiemeljük saját kontextusából, áthelyezzük egy, a tudományos diszciplína elvárásainak, módszereinek, ismeretelméleti és tudománytörténeti előfeltevéseinek megfelelő környezetbe. *A reprezentációs folklorizmus* fogalmát Bíró Zoltán abban az értelemben használja, annak a folyamatnak a megnevezésére, amikor a népi kultúra kiválasztott és előtérbe helyezett elemei mintegy kiállítási tárgyként vagy áruként, a piac, az eladhatóság, a különböző ízlésszférák kritériumainak megfelelően kerülnek új, idegen környezetbe.

¹⁰ „[...] egyének bizonyos halmaza specifikus gondolkodásmódot, tapasztalatot és cselekvési repertoárt sajátít el és birtokol, ami tendenciaszerűen határolja körül a nemzedékhez tartozók halmazát, akiket összeköt a generációs egység. A nemzedék ilyenformán nem valamely statisztikailag (kvantitatív módon) körülhatárolható csoport, hanem a közös identitásban gyökerező, szubjektív alapon álló csoport.” (Gyáni 2008: 11)

Diskurzuselemző megközelítés

A kötet recepcióját a diskurzusok aktorainak perspektívájából próbálom megközelíteni. A tárgyképzés, referenciál szintjén az a kérdésem, hogy miről és milyen kontextusban beszélnek? A kijelentésváltozatok szintjén pedig az, hogy kik beszélnek, milyen intézményes helyeken és mi a pozíciójuk?

A nyomtatásban megjelent könyvről nyilvánosan először Kolozsváron, szakmai közönség, néprajzkutatók, egyetemi oktatók, diákok, és a sajtó, a média képviselői előtt beszélnek. Nem csak ez az egyetlen kötet kerül bemutatásra, ezzel a rendezvénnyel ünnepli a kéziratot könyv formában megjelentető Mentor Kiadó fennállásának 15. évfordulóját és az ez idő alatt megjelenő néprajzi kiadványok szerzőit, valamint előadóként szerepelnek a két legújabb kötet szerzői és adatközlői is. A másik bemutatásra kerülő kötet Magyar Zoltán: *Tetűbőr belezna* című könyve, mely alcíme szerint ördögösfüzesi népmeséket és egyéb történeteket tartalmaz. A marosvásárhelyi rendezvény nagyközönségnek szól, kevésbé a néprajztudományt képviselőknél. A két rendezvényen Keszeg Vilmos egyetemi tanár, a kolozsvári Magyar Néprajz és Antropológia Intézet akkori vezetője, a doktori iskola irányítója, a könyvsorozat kezdeményezője és sorozatszerkesztője, Ambrus Judit néprajzkutató, akkoriban a doktori iskola hallgatója, a könyv sajtó alá rendezője és András Erzs Erdi, az autodidakta író, népdalénekes és mesélő beszélgetnek a könyvről, tartanak ismertető jellegű előadást.

Keszeg Vilmos a néprajztudomány elméleti kérdéseiről beszél, a kultúra kutatásáról, az írásantropológiáról, az oralitásban élő, a kézzel írott, a nyomtatásban megjelent és elektronikus formában tárolt szövegekről, e különböző regiszterek által nyújtott lehetőségekről, az *Emberék és kontextusok* sorozat céljáról – „a kultúrát visszavezetni abba a társadalmi közegbe, amelyben a természetes helye van ennek a kultúrának”, merthogy „a kultúra egy objektuma, legyen az szöveg, legyen az tárgy, csak egyetlenegy közegben, egyetlenegy horizontban érthető meg, abban a horizontban, amelyben használják. Tehát akkor, amikor ez a sorozat ebben a megnevezésében ezt a szót vállalta fel, hogy kontextusok, akkor erre vállalkozik, hogy a kultúrát visszavezesse abba a közegbe, amelyben benne él.”

Ambrus Judit az András Erzs Erdivel való találkozásáról és saját kutatásáról beszél, az írás szerepéről szerzőtársa és adatközlője életében, a kézzel írott füzetek nyomtatott és elektronikus formában való megjelenésének

az egyéni és közösségi identitás építésében betöltendő szerepéről. A néprajzkutatók diskurzusa az etnográfiai/antropológiai gondolkodást tükrözi.¹¹

András Erzsí Erdei a szövegekhez való viszonyáról beszél, arról, hogy kezdetben mesélő volt, történetei orálisból írott formába transzformálódásáról, ennek okairól, a rendelésre írott versekről, majd titokzatos értelmiségi látogatójáról, aki tehetségét dicsérte, és íróvá formálta őt. Miközben arról beszél, hogy milyen szerepet töltött, tölt be az írás az életében, újra hallgatóságnak mesél, saját életútjának egyes szakaszaihoz vagy a szűkebb-tágabb rokonsághoz, a faluközösség tagjaihoz kapcsolódó biográfiai narratívumok, anekdotikus történetek szövődnek. A nyomtatásban megjelent, DVD-melléklettel közzé tett könyvet a kolozsvári és marosvásárhelyi könyvbemutató alkalmával vehette kézbe először. Nagyon büszke volt rá, teljes mértékben saját alkotásának érezte. Egy évvel később, amikor a kálotszentkirályi tánctáborba menet arról kérdeztem, hogy az Ambrus Judit tanulmányát olvasta-e a könyvben, azt válaszolta, hogy: *Hát abbul is olvastam, de nem sokat, mer nem nagyon vot időm reája. Mer, tetszik tudni, annyin jönnek most is hozzám, nincs az a hét, hogy Magyarországról vagy még Amerikából is, vagy még mindenfelől, hogy ne keressik Erdei Erzsí nénit. Jönnek hozzám, hogy a könyvet hunnat vegyik meg, a CD-t hunnat vegyik meg. Akkor énekeljek nekik, mindenkinek annyit kell hogy énekeljek! Veszik fel filmre, lemezre. Akkor magyarazzak nekik a könyvről. Szájtátva hallgatják, úgy szeretik. Nagyon szeretik hallgatni. Nagyon sajnálják, mikor már jár le az idő, hogy el kell hogy menjenek. Mer még aszonta egy ember, hogy: „Erzsí néni, magát elhallgatnuk reggeltől estig s estétől reggelig, olyan érdekeseket mond!” Kiválogattam mindig, ami esetleg érdekesebb.*

A helyi közösségben, Magyarvistában nem került sor könyvbemutatóra, ám a kötet megjelenését követő esztendőben, 2009 júliusában, a Magyarvistai Napok alkalmával András Erzsí Erdei Magyarorbó¹² köz-

¹¹ A társadalomtudomány e területén született szövegek megformálását illetően James Clifford szerint az etnográfiai szöveg legalább hatféle módon meghatározott: kontextuálisan, retorikailag, intézményileg, műfajilag, politikailag és történetileg (Clifford–Marcus 1986: 6) Az Olaf Zenker és Karsten Kumoll által szerkesztett *Beyond Writing Culture. Current Intersections of Epistemologies and Representational Practices* tanulmányai, a reprezentáció kortárs problémáival foglalkozó írások episztemológiai problémákra hívják fel a figyelmet.

¹² Magyarorbó (románul Gárbău) községközpont Kolozs Megyében. Beosztott falvai: Magyarvista, Magyaránadas, Solyomtelke és Türe.

ség polgármesterétől díjat, dicsérő oklevelet és pénzjutalmat kapott. A dicsérő oklevél szerint: „Gorbó község polgármestere dicsérő elismerésben részesíti András Erzsí Erdei magyarvistai lakost, ki írásai, alkotásai által Magyarvista nevét élteti határon innen és túl, hagyományairól mesél, dalait éneкли, mint »Élő Nótafa«”. A faluközösség minden tagjának véleménye természetesen nem egyezik a nyilvános beszéd által megkonstruált társadalmi valósággal. Pierre Bourdieu szerint az azonos térbe zárt személyek – pl. iskola, lakónegyed, iroda – más nézőpontból látják a világot, de mivel a helyzet miatt változtatni rajta nem tudnak („misère de position”), konfliktus nem áll elő (Bourdieu 1993: 13–17). Egyeseknek a nyilvános beszédben nem, inkább a privát szférában hangoztatott véleménye szerint: *Hát van sok, aki nagyon szereti, meg is vette, aki egy kicsit műveltebb, okosabb meg rokon, meg mit tudom én, mi. Van sok, aki meg elítél, hogy: „Ó, a semmikkel foglalkozik! Ó, kinek van ideje olvasni!”*, „*Van is a falusi embernek ideje, hogy olvasson!*” – derül ki az András Erzsí Erdeivel készített interjúból. Kérdésemre, hogy kik vették meg a faluban a könyvet, beszélgetőtársam válasza: *Vettek a faluból is nagyon sokan, de van sok, hogy nem is érdekli őket. Aztán az ifjúságot kivált. Egyáltalán nem érdekli. Inkább az idősebbek, s aki egy kicsit komolyabb, műveltebb ember.* Az egyazon időben együtt élő generációk értékpreferenciái eltérőek lehetnek: *Máma, a mai ifjúság nem csinál semmit. Csak ott ni a diszkóba, egy rongyos szoknyával mennek, ott füttyög a rongy rajtik, künn a pópik, künn a derekik, osztán mennek, s bűnak el ide, s bűnak el oda, s táncolnak az asztalon, s menjek neked, ne menjek, a fekete szemednek, asztat tudják, nem érdekli őket egy szíp népdal se, egy szíp rígi dolog se, semmi.* – fogalmazza meg András Erzsí Erdei idő- és értékaszbesítő véleményét a témával kapcsolatban. A könyvek bármely társadalmi milióbe eljuthatnak, és el is jutnak, olyan olvasókhoz, akiknek társadalmi helyzete és kultúrája meglehetősen eltér egymástól. Mint Keszeg Vilmos írja, az etnográfiai irodalom csak elvéve reflektált a néprajzi munkák helyi recepciójára (Keszeg 2005: 315–340), arra, hogy hogyan lesz olvasmánná egy lokális-regionális közösségről készült reprezentáció az illető közösségben, hogyan szembesül a személyes narratívumok keretébe foglalt helyi hagyományokkal, saját hagyományaival.

A 2009-ben sorra kerülő kalotaszentkirályi könyvbemutatón András Erzsí Erdei kézzel írott szövegeket olvasott fel (és énekelte) a nyomtatásban megjelent könyvéből. Kézzel írta tele ugyanis a címnegyedet, utóbb költött

vagy a kötetből véletlenül kimaradt versekkel¹³. A szövegeket illusztráció vagy dallam is kiegészíti. Könyves szakember számára a címnegyedív – a könyv első négy oldala, a szennycímoldal, a sorozatcímoldal, a címoldal és a copyrightoldal – hagyománytiszteletből vagy esztétikai okokból a főszöveget megelőző járulékos részek semmilyen körülmények között el nem hagyható része. Erzsi néni számára furcsa módon fehéren maradt, hibás oldalaknak tűnhettek, melyeket írással, rajzzal lehet csak helyrehozni. Családtagjainak ajándékozott a könyvből (*Fiamnak, lányomnak, unokáimnak, menyemnek, tesvéremnek, nagynénémnek...*), és mindannyiuknak teleírta/rajzolta a címnegyedet, sőt idegeneknek is, bárkinek, aki megvásárolta és dedikáltatta vele a könyvét.

A magyarvistai narratívumokat a turizmus révén az egyik legdinamikusabb gazdasági ágazat hasznosítja, persze a reprezentációs folklorizmus, egyfajta „e-hagyomány” elemeivé válva. A kalotaszegi agroturizmus interneten is elérhető programajánlatában Erzsi néni „műsorszámként” szerepel: „Népdaléneklés, -hallgatás, -oktatás, régi történetek hallgatása Erdei Erzsébet nénivel”. Amit a Magyarvistára látogatóknak látni/hallani kell – részletek a programból: a magyarvistai templom meglátogatása és 700 éves történetének meghallgatása, falunézés gyalog vagy szekérral, a vistai kőbánya és a kőfaragó műhely meglátogatása, gyöngyfűzés és tisztaszoba megtekintése, népviseletbe öltözés, fényképezés, pajtálátogatás bivalytejkóstolással és közös vacsora – a vendégeket Erdei Erzsébet néni szórakoztatja eredeti vistai népdalok éneklésével, régi történetekkel.¹⁴

Következtetések

A néprajzi kiadvány helyi recepciója kapcsán elmondható, hogy Erdélyben egyes olvasói és kiadói közegekben egy-egy folklórgyűjteménytől ma is elvárják, hogy segítséget nyújtson az erdélyi magyarság identitásának megőrzésében. Vannak szövegek, amelyeket az idősebb generáció képviselői szerint a szóbeli hagyományból írásban és elektronikus formában is meg szá-

¹³ A megjelent könyv címnegyedébe kézzel írt szöveg e dolgozat II. számú mellékleteként olvasható.

¹⁴ Lásd http://www.vistatur.ro/foto/img_600/3napos.jpg (Utolsó letöltés ideje: 2013. május 14.)

bad, sőt meg kell őrizni, át kell adni a következő generációknak, mert közösségformáló és megtartó erejük van, és vannak történetek, amelyek a megbé-kelés, a harmonikusabb jövő érdekében szóbeliségben maradhatnak, majd akár feledésbe is merülhetnek. Olyan erdélyi falvakban, ahol nem is olyan rég még a Biblia volt az egyetlen könyv egy-egy házban, miért szeretnének a szóbeli hagyományból kulturális örökséggé nyilvánítani narratívumokat egy adott közösség tagjai? Egyrészt azért, mert félnek, hogy a hagyomány folytonossága megszakad, a fiatalabb generáció már nem hajlandó önként átvenni, és globalizálódó világunkban társadalmilag pozicionált egyének segítségével, tekintélyére van hozzá szükség – akik Erdélyben leggyakrabban szintén ismerői és használói még e hagyománynak. Másrészt a még organikus hagyományt örökségesítenék ily módon – gyakran kényszerből –, anyagi erőforrások (pályázatok, agroturizmus stb.) megszerzése érdekében.

András Erzsí Erdeit, a különleges készségekkel és képességekkel rendelkező asszonyt az íráshoz, fogalmazáshoz való érzéke, szerepszerűen végzett írói tevékenysége és énekhangja korábban is szűkebb közösségének specialistájává avatták, ám az újabb kommunikációs technológiák (verseinek, dalainak könyvben és DVD-n való megjelenése, az elektronikus kommunikáció, az internet) és a különböző intézmények (egyetem, könyvkiadó, tánc táborok stb.), társadalmilag pozicionált egyének (néprajzkutatók, polgármester, könyves szakemberek stb.) segítségével tovább erősítették kiváltságos helyzetét.

A néprajzi könyvkiadás nem semleges médium, érzékeny szociális recepciója van. Véleményem szerint a kommunikációs technológiák egyidejűségével, egymásra torlódásával magyarázhatóak társadalmi konfliktusok is, de ennek az egyidejűségnek ugyanúgy vannak pozitívumai is, mint negatívumai. Az identitás megőrzésében adott esetben segítséget jelenthet ez a szimultaneizmus, és nem csak konfliktusok forrása lehet. Ugyanakkor a saját közegéből kiszakított textusnak újabb és újabb kontextusban más-más konnotatív jelentése lehet, a narratívumokat¹⁵ nem csak a tudományos és reprezentációs folklorizmussá válás veszélye fenyegetheti, hanem a manipuláció eszközévé, a politikai diskurzus részévé is válhatnak.

---

¹⁵ András Erzsí Erdei élettörténetének felütésére gondolok például, az Erdeiek ősről szóló „eredetmondára”. (András–Ambrus 2008: 9)

Szakirodalom

ANDRÁS Erzsi Erdei

2008 *Kedvemre való, hogy meséljek*. Sajtó alá rendezte Ambrus Judit. (Emberek és kontextusok, 1.) Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

BÁLINT Dezső – KOVÁCS Piroska – BALÁZSI Dénes

2009 *Lámpások voltunk...* Sajtó alá rendezte Ozsváth Imola. (Emberek és kontextusok, 3.) Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

BEREKMÉRI István Andrásé

2008 *Minden poklokon keresztül*. Sajtó alá rendezte Vajda András. (Emberek és kontextusok, 2.) Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

BÍRÓ Zoltán

1987 Egy új szempont esélyei. In: Bíró Zoltán – Gagy József – Péntek János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 26–48.

BÍRÓ Zoltán – GAGYI József – PÉNTEK János (szerk.)

1987 *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

BOURDIEU, Pierre

1993 *L'espace des points de vue*. In: Uő et alii: *La misère du monde*. Édition du Seuil. Paris, 13–17.

CLIFFORD, James – MARCUS, George E. (eds.)

1986 *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. University of California Press, Berkeley.

CZÉGÉNYI Dóra – KESZEG Vilmos

2010 *A beteg ember. Betegségek, betegek és gyógyítók*. (Emberek és kontextusok, 4.) Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

ERDŐSI Péter – SONKOLY Gábor (szerk.)

2004 *A kulturális örökség*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.

FOUCAULT, Michel

1991 A diskurzus rendje. *Holmi* III. (7) 868–889.

GLÓZER Rita

2007 A diskurzuselemzés a társadalomtudományokban. In: FEISCHMIDT Margit – KOVÁCS Éva (szerk.): *Kvalitatív módszerek az empirikus társadalom- és kultúrakutatásban*. Digitális tankönyv. PTE–BTK Kommunikációs Tanszék, Budapest–Debrecen. [PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék anyaga]

http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/index.php?option=com_tanelem&task=all&id_tananyag=53 (Utolsó letöltés ideje: 2013. május 14.)

GYÁNI Gábor – LÁ CZAY Magdolna (szerk.)

2008 *Generációk a történelemben. A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2007 évi konferenciájának kötete.* Hajnal István Kör-Társadalomtörténeti Egyesület–A Nyíregyházi Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara, Nyíregyháza.

HÁLA József

2006 *Kalataszeg vázolata. Régi írások és képek Kalotaszegről.* Gyűjtötte, válogatta, összeállította és a jegyzeteket írta Hála József. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

KESZEG Vilmos

2005 Az etnográfiai leírás mint olvasmány a helyi társadalomban. In: Szemerényi Ágnes (szerk.): *Folklor és irodalom.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 315–340.

2012 *Történetek és történetmondás Detrehemtelepen.* (Emberek és kontextusok, 6.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

KESZEG Vilmos (s.a.r.)

2012 *Rontók, gyógyítók, áldozatok. Történetek és élettörténetek.* (Emberek és kontextusok, 8.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

KISS Dániel

2010 *Minden gyümölcse életemnek...* Sajtó alá rendezte Bajkó Árpád. (Emberek és kontextusok, 5.) Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

MAGYAR Zoltán

2007 *Tetűbőr belezna. Ördögösfüzesi népmesék és egyéb történetek.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

NAGY Julianna

2012 *Miért nem lehettem költő?* Sajtó alá rendezte Ozsváth Imola. (Emberek és kontextusok, 7.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

NYÍRI Kristóf – SZÉCSI Gábor

1998 *Szóbeliség és írásbeliség. A Kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig.* Áron Kiadó, Budapest.

SONKOLY Gábor

2009 Léptékváltás a kulturális örökség kezelésében. *Tabula* 12. (2) 199–210.

TÖTSZEGI Tekla

2009 *A mérái viselet változása a 20. században.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

ZENKER, Olaf – KUMOLL, Karsten

2010 *Beyond Writing Culture. Current Intersections of Epistemologies and Representational Practices.* Berghahn Books, New York–Oxford.

Mellékletek

I. Könyvbemutató – 2008. február 23., Marosvásárhely, Kultúrpalota nagyterme

Keszeg Vilmos: Tegnap este volt abban az élményben részem, hogy én magam is kezembe vehettem ezt az új könyvet. Néhány hónapja a számítógépemben, pedig néhány hónapja a számítógépemben megvolt ez a szöveg. Mindannyian bizonyára ismerik ezt az élményt, hogy ott van egy hosszú szöveg a számítógépünkben, és pergetni lehet, és úgy szétfolyik a szöveg, és akkor, amikor nyomtatott formában ugyanazt a szöveget meglátjuk, hogy akkor formája van, hogy akkor színe van, hogy akkor az oldalaknak egy szerkezete van, egy tükre van, hogy mennyire más ez a fajta szöveg. Vagy mondjam azt, hogy valójában itt az az igazán élményszerű, amikor az egyéni olvasásra szánt, számítógéppel írt szöveg könyvvé változik, és két ember közötti kapcsolatnak a része lesz, hogy én átadom ezt a könyvet valakinek. Egy másik szempontból is élmény számomra ennek a kötetnek a megjelenése. A Mentor Kiadó ezzel a kötettel tulajdonképpen már a mesterjelölteknek a megjelenítését, közönséghez, munkájuk közönséghez való eljuttatását is felvállalta. A Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéken néhány éve működik hungarológiai doktori iskola. Ezen belül pedig néprajz tárgyból is doktori disszertáció írható. Most már egynéhányan, mintegy 10-en vannak ebben a doktori iskolában, és egy ilyen doktori szemináriumon beszélgetve vetődött fel az az ötlet a doktoranduszok részéről, hogy a disszertáció megírása előtt egy forrásközlésre vállalkozzék mindannyiuk, azaz módszeresen hozzáférhetővé tegyenek egy-egy forrást arról a területről, mely területen a disszertációjuk elkészül. A sorozat tehát ezzel a kötettel indul. A sorozatnak az a címe, hogy *Emberek és kontextusok*. Igen, ennek a mi doktori iskolánknak is az a meggyőződése, hogy a kultúrát hosszú időn keresztül egy hamis indítatásból vizsgálták. Akkor, amikor a kultúrának a kollektív jellegét hangsúlyozták, akkor valójában az emberektől megmenteni akarták a kultúrát, az emberektől kimenteni akarták a kultúrát, azaz mintha a kultúrának ez lenne a vég-ső formája, és a kultúrának nem az lenne a természetes életformája, amikor emberek fejében van, amikor az emberi kommunikációt vizsgáljuk. Tehát ez a sorozat arra vállalkozik, hogy azt mutassa fel, hogy a kultúra hogyan él az emberek között. Hogy milyen szerepet tölt be annak az embernek az életében, aki ezt a kultúrát ismeri, aki ezzel a kultúrával él. Hogyha valaki mesemondó, akkor ez a mesemondás az életét mennyire tölti ki. Milyen rendszerességgel mesél, mennyi ideig mondja a mesét. Hogyha valaki mesemondó, akkor ezáltal a közösségben milyen tekintélyre tesz szert, milyen presztízsre, milyen tekintélyre tesz szert. Tehát így kívánjuk a kultúrát visszavezetni abba a társadalmi közegbe, amelyben a természetes helye van ennek a kultúrának. Másodszor a kultúrakutatás ott is tévedett, amikor ilyen formában jelentette meg a kultúrát, azaz környezetéről leválasztotta. Most már nagyon nyilvánvaló az, hogy a kultúra egy objektuma, legyen az szöveg, legyen az tárgy, csak egyetlenegy közegben, egyetlenegy horizontban érthető meg, abban a horizontban, amelyben használják. Tehát akkor, amikor ez a sorozat ebben a

megnevezésében ezt a szót vállalta fel, hogy *kontextusok*, akkor erre vállalkozik, hogy a kultúrát visszavezesse abba a közegbe, amelyben benne él. Úgyhogy nagy öröm számomra az, hogy most már ennek a doktori iskolának a hallgatói kezdtek el könyvet írni, és hogy ennek a vállalkozásnak ez az első darabja. A szerző Ambrus Judit, aki Magyarországról jött néhány évre ebbe a doktori iskolába tanulni. Ő egy magyarvistai szerzőnek, szintén itt ül mellettem, András Erzsí Erdeinek a gazdag életművének könyvben való megjelentetésére, a kontextusba való visszavezetésére, kontextusban való értelmezésére vállalkozott. Az a kérdés, amelyet Ambrus Judit felvet és amelyen töpreng ebben a kötetben az, hogy mivel magyarázható az, hogy egy 1931-ben született – még nem ez a fontos kérdés, hanem – egy hét osztályt végzett asszony arra vállalkozik, hogy írjon. Ambrus Judit azt mondja, hogy András Erzsí Erdeinek az életében fordulópontot jelent az, amikor tollat vesz a kezébe, megérzi az írásnak az ízét, az örömét, és attól kezdve napjainkig a ceruza a kezéből nem esett ki. 36 teleírt füzetet, hát foglalt össze, dolgozott fel Ambrus Judit ebben a kötetben. Ez az európai antropológiai kutatásoknak egy új területe. Ez a kutatás arra kérdez rá, hogy az eredetileg az elit, az értelmiségi számára kitalált írás, az évszázadokon keresztül csupán az értelmiségi által használt írás a 19. századtól kezdve hogyan válik – idézőjelben mondom, mert kicsit durva szó – „közönységessé”. Hogyan kerül be annyira a környezetünkbe, hogy mindenütt ott van? Hogyan válik annyira részévé az életünknek, hogy felbredésünktől kezdve a lefekvésünkig állandóan része az életünknek az írás, illetve hogy hogyan vállal fel olyan funkciókat, minthogy a személyes élményeknek a megfogalmazása, a nagyon privát kapcsolatoknak a lebonyolítása? Tehát erre mondják azt, hogy az írás hétköznapivá vált. A kötetet nem mutatom be. Remélem, hogy kíváncsiak arra, hogy miről szól ez a kötet. A Mentor azért jelentette meg a könyvet, hogy a könyvet elolvasva erre a kérdésre választ kapjanak. Inkább azt a lehetőséget használom ki, hogy a két szerző ül itt, mellettem. Ambrus Juditnak teszem fel azt a kérdést, hogy milyen élmény volt számára András Erzsí Erdeivel találkozni? Hogy milyen élmény volt számára ezzel a kérdéssel szembesülni, hogy miért ír egy 7 osztályt végzett asszony? Illetve hát akkor András Erzsí Erdei is itt ül mellettünk, és akkor ő meg azt mondja el, vagy igazán ő mondja el, hogy miért kezdett el írni, hogy mennyit ír, és hogy vajon mit szól a férje, és mit szól a szomszédasszonya ahhoz, hogy a munkára fordítható drága időt ő írásra fordítja? Úgyhogy átadom a szót az illetékeseknek.

Ambrus Judit: Köszönöm szépen! Hogy megpróbáljak válaszolni erre a kérdésre, amit a tanár úr hozzám intézett, hogy milyen élmény volt az András Erzsí Erdeivel való találkozás. Ebben a találkozásban már az első pillanattól kezdve nagyon fontos szerepet, nagyon nagy hangsúlyt kapott az, hogy ő ír. Az ő életében nyilvánvaló volt, hogy ez fontos szerepet tölt be, és ő erről nagyon sokat beszélt is, illetve [...] Tehát már az első találkozásunk során ő elmondta, hogy megírta az életének a történetét, illetve azt, hogy ebben a faluban, Magyarvistában, ahol ő lakik, ami egyébként egy Kolozsvár melletti, kalotaszegi település, szokás a temetések során halotti búcsúztatóknak a felolvasása, illetve a lakodalmak során menyaszsonyi köszöntőnek a felolvasása, és hogy az ő falujában több évtizeden keresztül ő

volt az, aki ezeket a köszöntőket és búcsúztatókat írta, és hát amikor az idős korát elérte, akkor úgy gondolta, hogy a saját életének a történetét is papírra veti. És hát azt is megfogalmazta, hogy hát mennyire vágyik arra, hogy ezt az élettörténetet, ami egyébként nem csak a saját életének az eseményeit foglalja magába, hanem a szűkebb-tágabb családjának, illetve a falubelijeit, a faluban élőknek a különféle történeteit is, tehát hogy mennyire szeretné azt, hogy ez másokhoz is eljusson, és hogy mások is elolvashassák és megismerhessék, egyrészt az ő életét, másrészt a, azt a közösséget, azt a falut, ahol ő él, és hát én nagyon örülök annak, hogy végül is ebből tényleg lehetett egy kötet, és hát köszönöm egyrészt a tanszéknek, hogy gondoltak erre a kéziratra, másrészt a kiadónak, hogy lehetővé tették ennek a kéziratnak a megjelenését! És hát nagyon nagy szeretettel ajánlom mindenkinek a figyelmébe!

András Erzsébet Erdei: Én is köszönöm!

Ambrus Judit: És hát át is adom akkor a mikrofont.

András Erzsébet Erdei: Hát mit mondjak? Nagyon sokan jöttek hozzám külföldiek is, hogy énekeljek nekik, meséljek nekik. Egyszer jött egy újságíró, s azt mondta, hogy: „Maga az az Erdei Erzsébet néni?” Mondom, igen, én vagyok. „Maga az a falu költője?” Én vagyok a pénzköltő, mondom. Aszongya, hogy: „Nem, nem! Aztart nem tudja mindenki megköltöni, amit maga mondják – aszmongya –, hogy költött! Lenne szíves megmutatni nekem egy füzetit?” Hát persze, hogy megmutattam. Volt egy nagy füzetem, olyan nagy drótos, mit tudom én, hány száz lapos füzet, mind teli volt írva, még az én menyasszonyi köszöntőm is abba volt benne, még a leányom is abba volt benne. Odaadtam, belenézett, elolvasta. Aszmongya, hogy: „Hány osztálya van, Erzsébet néni?” Mondom, hogy hét. „Hát – aszongya – kár, hogy Vistába szívja a levegőt! Ha hét osztállyal ilyen tudománnyal rendelkezik – aszmongya –, legyen szíves – aszongya –, adja ide ezt a füzetet, hogy vigyem el az igazgatónak, hogy lássa meg, aszongya, hogy egy hét osztályos falusi asszony mire képes.” Nagyon szívesen, mondom, adom drága, csak hozzák vissza. „Hát hogyné hoznók!” – aszongya. Odaadtam a drága nagy füzetemet, hát persze, hogy akkor bémutatkozott, amikor bėjött, de hát ki a franc gondolta, hogy nem hozza vissza a füzetemet! Nem tudom a nevit! Sohase, és nem kaptam vissza a füzetemet, soha, még máig is mindig nála van. S akkor ő osztán indított éngemet s beszélt rá, hogy: „Írjan, Erzsébet néni! – aszongya. – Magának muszáj írni – aszongya –, mer maga nagyon tehetséges.” Már amikor elvégeztem a hét osztályt, akkor eljött a tanító édesapámhoz, s azt mondta, hogy: „Gergely, a maga lánya tehetséges gyereket, tovább kell adni tanulni!” Abba az időbe nálunk nem tanult senki se. Drága vót a tanítatás, és szegények vótak, s aztán aszmongya, hogy: „Tanítatni kell – aszmongya –, mert lehet belőle egy híres költő, vagy lehet belőle egy világhírű operanő.” Hát elkezdtem a sírást. „Hát te meg mit pityeregsz?” – azt mondja az igazgató nekem. Mondom, azért doktor úr, vagy igazgató úr, mer én úgy filek a virtú! Azt képzeltem, hogy küld operálni a kórházba. [a közönség nevet] „Te buta, aszmongya, nem hallottál te óperaéneket sohase!” Honnat halljak, amikor rádió is alig vót a faluba, egy-kettő-három gazdának ha létezett olyan kis Pionér rádiója. Nekünk is volt, az én apám csinált egy kis kagylós rádiót, olyan fülhallgatóst,

de csak lehetett hallani, hogy a fülére tötte. Aszmongya az én apám, hogy: „Hát, igazgató úr – aszongya –, nekem nincs pénzem arra, hogy én taníttassam – aszongya. – Örvendek, hogyha kenyeret tudok adni a szájikba, drága a taníttatás! Van gereblye, villa, sarló, s minden, kapa, aszmongya, s aztán dógozzon.” Na úgyhogy elment az igazgató úr, aszmongya: „Nagyon sajnálom!” S akkor én világíletembe úgy szerettem táncolni, dúdolni, múlatni, szerepelni, sokat szerepeltünk. Kallós Zoltán abba az időbe, hogy én nőttem, ott vót a mi falunkba, vagy hat esztendőig vót kistanító. Völlünk szórakozott, minket tanított, foglalkozott vélünk, nagyon jól telt. Vót egy kultúrfelelős Erzsikénk, az olyan kedves vót, az mindig hozta ki a buszt innet Kolozsvárról, felőtöttünk nagy cifrán, pillangóson, selyembojtoson, jöttünk be a színházba, hogy lássuk a szíp színházat, János Vitézt, s mikor milyen szíp színdarab volt. S onnat, a színházbul elmentünk felvonulásra. A kommunista világba mindig hoztak bé a felvonulásra minket. Felvonulásrul elhoztak a nagyszínházba, nem is tudom, melyik színházba, ilyen szíp nagy színpadon táncoltunk. Otthon még nem is tudtuk otthonrul, hogy mit fogunk táncolni, csak itt tudtuk meg. Hát én Kallós Zoltánnal táncoltam, nagyon szeretett vélem táncolni, aszonta, hogy én vagyok a legkönnyebb lábú leján, aszmongya, vélem szeretne táncolni. Na jó. Eljöttünk, együtt táncoltunk a színpadon. Hát, mikor reánk került a sor, Kallós Zoltán ott elül forgatott éngemet kegyetlenül, hajigált egyik kezirül a másíkra, fordított erre, fordított arra, én fordultam, tapsoltak, döngettek, fityűltek, sípoltak, mindent csináltak, kírtek vissza, kétszer-háromszor kírtek vissza, nem akartak lehagyni a színpadrul. El nem kípzelttem, hát nálunknál vannak jobb táncuk is, kik jobban táncoltak, s nem tapsolták úgy meg, mint minket. Hogy létezik ez? De csak kírtek vissza, csak fordultunk tovább, hajigált Kallós ide-oda, forgatott. Na ecer osztán lekerültünk a színpadrul, s aszongya nekem egy nagysága, úgy a nézőtérre lementünk, osztán jöttek a többik, mer nagyon sok falubul vótak táncosok. Aszmongya nekem egy nagysága: „Jaj, drága, maguk hova válók?” Mondom, hogy magyarvistaiak, nagy büszkén, ékesen. Hogy hát milyen jó sikerünk vót, hogy megtapsoltak. S aszongya: „Hát, ne haragudjon, aszongya, de maguk olyat mutattak, amilyet még nem mutatott senki.” Hát még akkor is azt gondoltam, hogy a tánc, hogy a táncrea mondja, hát mire mondaná? „Hát maguk, aszongya, nem szoktak bugyit venni?” [a közönség nevet] „Maguknak aszongya még a púpjuk is látszott.” [a közönség nevet] Hát én úgy megszígyeltem magamat. Jaj, drága, mondom, mik nem is tudjuk, hogy mi az a bugyi. Hát abba az időbe nálunk nem létezett bugyigó. Hosszú szoknyánk vót, lenn táncoltunk, nem fenn a színpadon. Hát ki gondolt arra, ha tudtuk volna, hogy jövünk táncolni, legalább egy szűk pengvelt csináljunk oda alura. De nem tudtuk. Na mondom a leányoknak, gyertek, mert mik elszüllyedünk a földbe. Nézzetek oda, hogy hogy jártunk. Húztuk is ki a csíkot azonnal onnat, ültünk fel a buszra, s mentünk haza. De osztán már a buszon úgy elfelejtettük, hogy úgy dúdoltunk, hogy löktük fel a buszt. Így jártunk a Kallós Zoltánnal. [a közönség nevet]

Keszeg Vilmos: Nem árulta el, hogy akkor mikor szokott írni, és hogy mit szólnak arra, hogy írással tölti az idejét?

András Erzsi Erdei: Hát akkor elől nem kedvelték. Azt mondták, hogy: „Nem jártál te egyetemet, mit akarsz te olyasmivel foglalkozni, amihez nem értesz? Végezd te a dolgot, falusi asszon vagy.” De én úgy magamba vöttem, úgy felkészítet az újságíró, hogy hát milyen tehetségem van, s milyen rímesen tudok verseket írni, hogy nem tudtak lebeszélni. Az uramnak se nagyon tetszett, mer erősen sok dógunk vót, sokat építkeztünk, a fiunknak, a leányunknak, itt van a kíp a könyvbe, a házik, a fiamnak is, a mi házunk is, amit kellett, hogy építsünk, nem volt kicsi dolog, mindig kellett gáterezzek. Úgyhogy nappal nem érkeztem. De íjjel, mikor a család lefeküdt, aludtak, akkor én félreggelekig. S akkor osztán a gáter mellett vagy a kapa mellett másnap ásítóztam, mer nem tudtam magam soha kipihenni. Közbe írtam a sok menyasszonyi köszöntőket, annyi menyasszony vót annak az idején, rígen, az én időmbe. Akkor az vót a szokás, hogy ha meghalt valaki, kicsinek, nagy-nak, öregnek, fiatalnak, mindenkinek búcsút kellett mondani. S akkor én mindig ki kellett menjek a temetőre s olvastam. Úgyhogy egy nagy idő múlva sok évtizedek után letiltották a papok, hogy nem szabad köszöntőt mondjanak a falusiak, mer hát azok összevissza írnek minden marhaságot, mit tudom én, mi. Mi azért tanul-tunk, hogy búcsúztassuk el a halottunkat. De viszont ők csak a Bibliából búcsúztattak, de a család elvárta volna, hogy a családrul is mondjon, és a családtagoktul is búcsúztassa. Én meg úgy írtam mindenkinek a sorsa szerint, ahogy vót a sorsa.

Keszeg Vilmos: Köszönjük szépen, akkor majd az olvasók meglátják, hogy van a könyvben.

**II. A megjelent könyv címnegyedébe
András Erzsi Erdei által kézzel írt szöveg¹⁶**

E könyvet írta András Erzsi Erdei, Magyar Vistai lakos, 77 éves.!

Irtam balladákat, köszöntő verseket,
Népdalokat, meséket, igaz történeteket.
Ki e könyvet olvassa, a jó Isten áldja meg,
Ha unalmas, nem elég jó, bocsássanak meg.
Idős napjaim panassza!
Nincs nekem már bódogságom,
Elhagyott az ifjúságom.
Ha vissza gondolólok, fáj a szívem,
Utol ért az, öregségem.

Sárgás, sejmes hajam, hófehér lett,
Sima piros órcám, ily ráncos lett,
Homályos a két szemem látása,
Gyengül a, filem hallása.
Derekamba, fájás állott,
A notás, vidám kedvem, úgy elszállott,
Úgy, meggyengült már az, erős karom,
A táncos lábom, alig birom.

Gyengénn fogy már a kenyerelem,
Álmatlan már sok éjelem,
Járnak le a napok, el kell menni,
Az élettől végbucsút venni.
De hogy ájak majd az Úr elé,
Mer lelkelem nem bűn nélküli,
Járnak le a napok, el kell menni,
Az élettől végbucsút venni.

Bocsásd, meg jó Uram, minden vétkelem,
Vezess országodba engem.!
Légy hű, mind halálíg,
És elnyered az örök élet koronáját.
[Rajz]
Virúljon életed,
Mint tulipángyöngyvirág
Légy bódog egészséges,
Legalább, 100 évenn át.!

¹⁶ András Erzsi Erdei helyesírási hibáit nem javítottam.

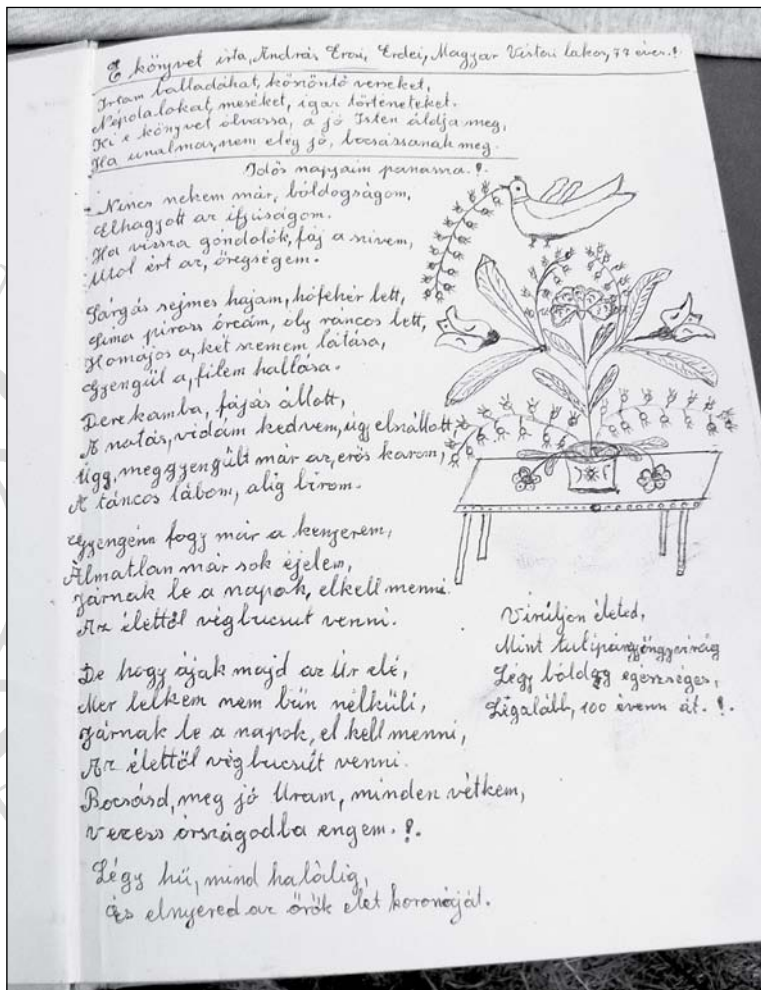
A kis malac, és a nagy disznó panassza, írta Erdei Erzsi

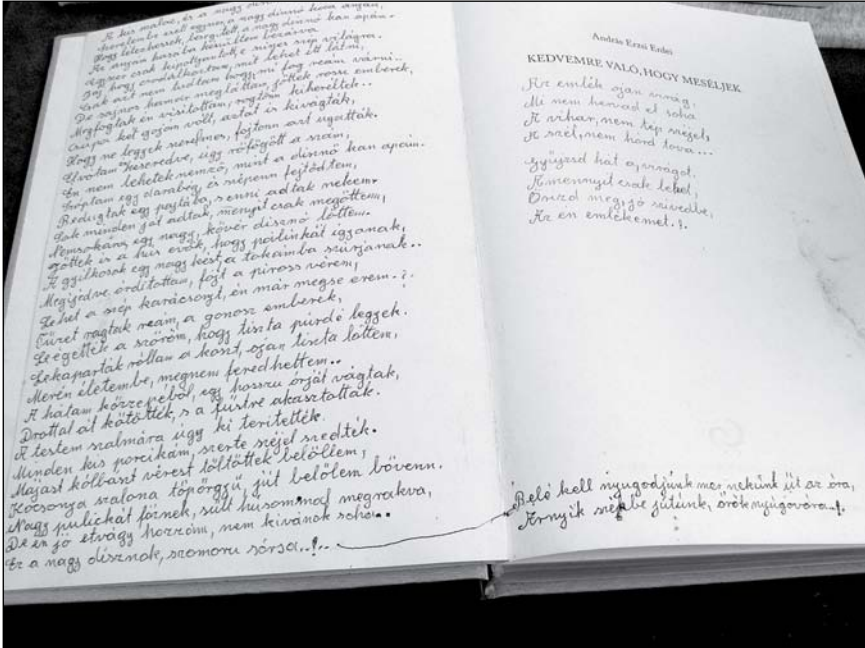
Szerelembe esett egyszer a nagy disznó koca anyám,
 Hogy létezhessek, besegített, a nagy disznó, kan apám.
 Az anyám hasába készültem bezárva
 Egyszer csak kipottyantott, e színes szép világra.
 Jaj hogy csodálkoztam, mit lehet itt látni,
 Csak azt nem tudtam hogy, mi fog reám várni..
 De sajnos hamar megláttam , jöttek rossz emberek,
 Megfogtak én visítotam, rogtönn kiheréltek..
 Csupa két gojóm volt, aztat is kivágták,
 Hogy ne legyek szerelmes, fojtonn azt ugatták.
 Elvótam én keseredve, úgy rőfőgött a szám,
 Én nem lehetek nemző, mint a disznó kan apám.
 Szóptam egy darabég, és szépen fejlődtem,
 Bedugtak egy pajtába, s enni adtak nekem.
 Sok minden jót adtak, menyit csak megöttem,
 Nemsokára egy nagy, kővér disznó löttem.
 Jöttek is a hús evők, hogy pálinkát igyanak,
 A gyilkosok egy nagy kést, a tokámba szúrjanak..
 Megijedve órditottam, főjt a piross vérem,
 Lehet a szép karácsonyt, én már megse érem.?.
 Tűzet ragtak reám, a gonosz emberek,
 Leégették a szőröm, hogy tiszta púrdé legyek.
 Lekaparták rólam a koszt, ojan tiszta löttem,
 Merén életembe, megnem feredhettem..
 A hátam közzepéből, egy hosszú őrját vágtak,
 Drottal át kötötték, s a füstre akasztottak.
 A testem szalmára úgy ki terítették.
 Minden kis porcikám, szerte széjel szedték.
 Májast kólbászt vérest töltöttek belöllem,
 Kocsonya szalona tőpörgyű jút belőlem bővenn.
 Nagy pulickát főznek, sült hússommal megrakva,
 De én jó étvágy hozzám, nem kívánok soha..
 Ez a nagy disznok, szomorú sórsa!..
 Belé kell nyugodjunk mer nekünk út az óra,
 Árnyik székebe jútunk, örök nyúgovóra!.

– Akkor itt, aszongya, van egy kis vers, aszongya, hogy:

Az emlék ojan virág,
 Mí nem hervad el soha
 A vihar nem tép széjel,
 A szél, nem hórd tova...

Gyűjzsd hát a, virágot,
 Amennyit csak lehet,
 Őrizd meg, jó szivedbe,
 Az én emlékemet!.

Andras Erzsébet

KEDVEMRE VALÓ, HOGY MESÉLJEK

Itt emlékszem olyan élményre,
 ami nemcsak a szívemnek,
 hanem az elmémnek is sokat mondhat.
 De azért, nem akarom megírni...
 szívesen megírnám, ha lehetne...
 szívesen megírnám, ha lehetne...
 szívesen megírnám, ha lehetne...
 szívesen megírnám, ha lehetne...

Pélo kell nyugodjunk meg, nekünk út az óra,
 Kérjük megbe jutunk, öröknyugvóra.

Reprezentarea culturii locale și recepția unei colecții etnografice la Viștea

Cercetătorul Ambrus Judit, redactorul primului volum al colecției de izvoare etnografice, *Oameni și contexte*, inițiată de catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară a Universității Babeș–Bolyai din Cluj Napoca, studia practica de scris a unei femei autodidacte din Viștea, András Erzsi Erdei. Scopul cercetătorului era să prezinte contextul social și cultural al textului autobiografic, funcțiile și efectele sociale al textelor folosite în contexte rituale. În această lucrare prezint și analizez recepția volumului, pe baza materialelor audio și video a lansărilor de carte, a interviurilor și pe baza site-ului www.vistatur.ro (cu tema: agroturism în zona Călata). Având în vedere diferitele tehnologii informaționale și de comunicare, succesiunea și simultaneismul acestora, analizez texte narative care au ca scop reprezentarea socială al individului și a comunității, drumul acestor texte de la publicul tradițional la agroturism și „e-tradiție”. Caut răspunsul la întrebările: cum modifică, cum organizează diferitele tehnologii de comunicare, suprapunerea lor reciprocă structura și conceptul tradiției, atitudinea față de tradiție, relația dintre utilizatorii, deținătorii, cercetătorii și furnizorii tradiției.

Representation of Local Culture and Reception of a Hungarian Folklore Collection in Viștea

In the first volume of the series entitled *People and Contexts*, project of the Babeș–Bolyai University, Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, the ethnographer Judit Ambrus examined the role of writing in the life of a self-educated writer, Erzsébet András Erdei, who lived in Viștea. The ethnographer's aim was the exploration of the socio-cultural contexts of the autobiographical text, the functions and social effects of texts used in the ritual contexts. In this study I present and analyze the reception of the folklore collection, and my sources are the material of book launches, recorded interviews and the homepage of Viștea (www.vistatur.ro). Taking into account the succession and simultaneity of the different ways of communication technologies I analyze narrative texts as social representation of the individual and community, their way from the traditional audience to agro-tourism and some kind of „e-tradition”. My questions are: how are modified and organised the concept of tradition, the attitude about tradition, the relation between users, owners, researchers and vendors of tradition by communication technologies piled into the same time.